

## תורה ומדינה הלכה למעשה - הרבנות הראשית מרא דאתרא

### ראשי פרקים

1. דרכי פסיקה והכרעה במחלוקות בהלכה
2. איסור לא תתגודדו בהקמת מערכות חלופיות לרבנות הראשית לישראל
3. יסוד חובת הציות לפסקי "מרא דאתרא"
4. איסור "לא תסור" באי ציות לפסקי מרא דאתרא
5. הרבנות הראשית לישראל מרא דאתרא מתוקף חוקי המדינה- דינא דמלכותא
6. חובת הציות לפסקי רבנות לישראל בנושאים ציבוריים בלבד

### 1. דרכי פסיקה והכרעה במחלוקות בהלכה

אחת השאלות המרכזיות הקיימות בכל הקשור לעולם ההלכה היהודי הינה, מתוך הבנה שאכן שבעים פנים לתורה וישנן מחלוקות רבות בין ת"ח גדולים בדבר ההלכה, כיצד אם כן ניתן לפסוק הלכה. כיצד פוסק ההלכה, וכן האדם הפרטי, אשר ניצבת לנגדו מחלוקת הלכתית בין ת"ח, אשר שניהם גדולים בתורה במידות ויראת שמים, כריע בין ההרים הגדולים הללו. הגמ' במסכת ע"ז מתייחסת לסוגיה זו, ונותנת כלל לשאלה סבוכה זו. הגמ' בתחילה עוסקת בשאלה, במקרה שאדם שאל ת"ח, והלה פסק לו דבר מה, האם יכול ללכת לת"ח החולק על שיטתו של הת"ח הראשון, ע"מ שיפסוק לו פסק הלכה מיקל יותר. הגמ' אומרת שהדבר אסור. לאחר מכן הגמ' עוסקת בשאלה הנ"ל ואומרת, שכאשר ישנה מחלוקת בין ת"ח, יש ללכת אחר הגדול מחברו בחכמה ובמניין. המושג חכמה הינו מובן, אם כי קשה לעיתים רבות לאמוד מיהו החכם הגדול יותר בתורה. לעומת זאת המושג "מניין" אינו מבואר דיו. המפרשים מסבירים, שהמושג "מניין" הינו למעשה ת"ח נוספים אשר נוקטים כשיטתו, או לחילופין שנים רבות יותר של הת"ח בעולם התורה. בשני ההסברים הללו, נראה שהיסוד בכלל זה נעוץ בפסוק מהתורה "אחרי רבים להטות". כלל זה למעשה אומר, שכאשר רוב ת"ח סוברים כהבנה מסוימת, הלכה כמותם. ע"פ דברים אלו עולה, כי זו גם הסיבה שישנו פרמטר נוסף לדעת כמי פוסקים הלכה, והוא החכמה. הגמ' במסכת יבמות אומרת, שלמרות שבית הלל היו רוב, בית שמאי היו חכמים יותר, ולכן ראו לנכון לחלוק על בית הלל, משום שהבינו שמה שאומרת התורה ללכת אחרי הרוב, הכוונה רק כאשר בעלי המחלוקת שווים בחכמתם, אחרת הולכים אחר החכמה. מסוגיה זו עולה, שאכן בשביל להכריע באופן מוחלט כאחת הדעות, ישנו צורך שתהיה גדולה מחברתה בחכמה ובמניין, או שלכל הפחות תהיה שווה לה בחכמה, והמחזיקים בשיטה זו יהיו רבים מהחולקים עליהם. הגמ' בע"ז ממשיכה בדבריה ואומרת, שכאשר ישנה מחלוקת על דברי תורה יש ללכת אחר המחמיר, וכאשר ישנה מחלוקת על דברי חכמים, ניתן ללכת אחר הדעה המקילה. נראה שיסוד דין זה עומד ע"ג הכלל הידוע: ספק דאורייתא לחומרא וספק דרבנן לקולא. במבט כולל על סוגיה זו בגמ' ניתן לכאורה להבין, שישנה מחלוקת בין הדעות הנ"ל. שהרי מדובר בגמ' על שלושה מקרים, בהם ישנה מחלוקת בין חכמים, ובכל מקרה הגמ' נותנת דרך פסיקה שונה. בתחילה אומרת שיש ללכת אחר הראשון שנדרש לסוגיה, בהמשך אומרת שיש ללכת אחרי הגדול מחברו, ולבסוף מסיימת הגמ' ואומרת שיש להחמיר בדאורייתא ולהקל מדרבנן. למרות הבנה זו, נראה מדברי הראשונים שהבינו אחרת את דברי הגמ'. מדברי הרשב"א עולה שאין כלל מחלוקת בדברי הגמ'. לדבריו במקרה הראשון כלל לא מדובר על מחלוקת, אלא פסיקת הלכה בלעדית ע"י ת"ח אחד, שלאחריה, לא ניתן ללכת לשאול ת"ח נוסף ע"מ שישנה את פסק ההלכה. להבנת הרשב"א הסיבה לאיסור לשאול רב אחר הינה, שמכיוון שלא הייתה כלל מחלוקת בדבר, למעשה כאשר הפוסק הראשון הכריע בשאלה, סיים למעשה את הדיון, והשאלה הוכרעה לחלוטין. במצב זה לדברי הרשב"א, גם אם יבוא פוסק אחר ויכריע להיתר אין לכך כל ערך, משום שהשאלה כבר הוכרעה, וכלל לא ניתן להתיר אחר שהראשון אסר. לדברי הרשב"א זו הסיבה לאיסור ההתייעצות עם רב נוסף, הינה מפאת מקור נוסף האומר את אותו איסור מכיוון שונה. בגמ' ע"ז הנ"ל מובא האיסור מצד השואל, שאסור לו לשאול פוסק אחר אחרי שהראשון פסק במקרה זה. לעומת זאת, בגמ' במסכת חולין, האיסור מופנה כלפי הפוסק השני, שאסור לו להתיר אחרי שחברו כבר אסר במקרה זה. מתוך כך מבין הרשב"א, שהאיסור מוטל על השואל ועל הפוסק כאחד. זאת משום שכאמור אחר שהראשון אסר לא ניתן עוד להתיר. אולם עדיין נשאלת השאלה, מדוע בשני המקורות לא נכתב שהאיסור הינו על הפוסק, וממילא היה מובן שהסיבה הינה, משום שלמעשה לא ניתן להתיר איסור זה. מדוע בגמ' בע"ז היה צורך לומר, שהאיסור הינו על השואל עצמו. לאחר חלק זה בגמ', שלהבנת הרשב"א ושאר הראשונים, אינו עוסק כלל במחלוקת בין חכמים, אומר הרשב"א, שהגמ' בהמשך עוסקת במקרה

אחר, בו לא הוכרעה כלל השאלה ע"י פוסק אחד, אלא ע"י נידונה באותו הזמן ע"י שני ת"ח. במצב זה, אכן ישנה מחלוקת, ודרך ההכרעה במצב זה הינה ע"י הליכה אחרי הגדול בחכמה ובמניין. מוסיפה הגמ' ואומרת להבנת הרשב"א, שכאשר לא ברור כלל מי גדול בחכמה ובמניין, כפי שקיים במצבים רבים, או אז יש ללכת בדאורייתא לחומרא ובדרבנן לקולא. נראה שהבנה זו של הראשונים, לפיה אין מחלוקת בדברי הגמ', נובעת מתוך העובדה, שכל עוד לא כתוב בגמ' במפורש שישנה מחלוקת, ישנה נטייה תמיד להסביר את הגמ' באופן שאין מחלוקת. המאירי אף הוא מבין כדברי הרשב"א, שאכן אין הכרח כלל לומר שישנה מחלוקת בגמ', אך מבין הוא, שהסיבה שאחרי שאסר רב אחד לא ניתן לשאול רב אחר הינה, מפאת כבודו של הפוסק הראשון, אשר עלול להיפגע מכך שלא מתייחסים ברצינות הראויה לדבריו, והולכים ושואלים ת"ח אחרים. כיוון שמדובר רק בכבודו של החכם אומר המאירי, שכאשר השואל עשה דבר איסור ושאל ת"ח אחר והתיר לו, יכול בדיעבד ללכת ע"פ פסק זה, משום שאין איסור בעצם המקרה הנידון בשאלה, אלא קיים חיוב לשמור על כבודו של החכם. להבנת המאירי, זו הסיבה שבגמ' בע"ז מובא האיסור כלפי השואל, ולא כלפי הנשאל, שמוטל על השואל לשמור על כבודו של החכם. להבנתו הגמ' בע"ז הינה העיקרית בסוגיה זו, בעוד שהגמ' בחולין אינה להלכה כפשוטה, אלא רק נגזרת של הסוגיה בע"ז, שמכיוון שלשואל אסור לשאול מפאת כבודו של הפוסק הראשון, ממילא אסור לפוסק השני להשיב לו, מפני שבכך הוא מסייע לשואל לעבור עבירה. הבנה זו של המאירי בסוגיה, נובעת מכך שלהבנתו המשך הגמ' בע"ז, הינו קשור בקשר ישיר עם תחילתה. לכן להבנתו, רק כאשר גדול הפוסק השני בחכמה ובמניין מהראשון, יכול לחלוק עליו ודעתו תתקבל בדיעבד, משום שבכך ישנה פחות פחיתות כבוד לפוסק הראשון, שהרי בסופו של דבר הינו גדול ממנו. עוד מוסיף המאירי ואומר, שגם לדעת הרשב"א, אם נשאל הפוסק שני וחלק על הראשון, כאשר מדובר במקרה אחר, אף כאשר הינו גדול ממנו. עוד מוסיף המאירי ואומר, שגם הראשון, ניתן לסמוך על פסקו בדיעבד. משום שמה שנאסר הינו, רק המקרה הספציפי עליו פסק, ולא מקרים אחרים זהים ככל שיהיו למקרה הראשון. השו"ע בהביאו סוגיה זו להלכה מביא את לשון הגמ' בחולין, שכאמור מתאים רק לשיטת הרשב"א הנ"ל, ואומר שאסור לת"ח לפסוק על שאלה שנפסקה כבר ע"י ת"ח אחר. אולם מוסיף ואומר השו"ע ע"פ הראשונים, שכאשר מתגלה פסקו של הראשון כטעות מובהקת וברורה, למעשה אין כל חלות של איסור על המקרה שענה עליו, משום שיש בכך טעות. במקרה שכזה יכול הפוסק השני לפסוק אחרת מהפוסק הראשון. מדברי השו"ע עולה לכאורה כי אין כלל איסור לשמור על כבודו של הפוסק הראשון, וכתוצאה מכך להימנע מלשאל פוסק אחר כדברי המאירי, אלא הסיבה לאיסור הינה, שהפוסק הראשון בדבריו החיל איסור על המקרה המדובר, ולא ניתן כלל להתירו עוד. כאמור, אף אם ישאל השואל פוסק אחר והלה יתיר לו, עדיין אסור לו לסמוך על היתר זה בדיעבד, שלא כשיטת המאירי.

## 2. איסור לא תתגודדו בהקמת מערכות חלופיות לרבנות הראשית לישראל

מדברי הגמ' ע"ז הנ"ל עולה, שישנה לגיטימציה למצב של מחלוקת, בו חלק מהאנשים פוסקים ע"פ רב מסוים אותו שאלו בראשונה, ואחרים פוסקים ע"פ רב אחר. כן הדבר מובא במספר מקומות נוספים, שהרוצה לנהוג כבית הלל ינהג, והרוצה לנהוג כבית שמאי ינהג. לעומת זאת, מהגמ' במסכת יבמות העוסקת באיסור "לא תתגודדו" שע"פ דברי הגמ' משמעותו- לא תעשו אגודות אגודות, עולה כי אין כל היתר להחזיק במחלוקת. פירוש רבא לאיסור זה הינו שאסור שת"ח היושבים יחדיו בבי"ד אחד, חלקם יורו באופן מסוים וחלקם באופן אחר. לשיטתו, אם מדובר על שני בתי דין נפרדים, מותר לכל בית דין להורות באופן אחר, אע"פ שיושבים שני בתי דינים אלו בעיר אחת. לעומתו אביי סבור, שאסור להורות הוראות סותרות היוצרות מחלוקת הלכה למעשה באותה העיר, אפילו אם מדובר על שני בתי דין שונים. רק כאשר מדובר על שני בתי דין היושבים בערים נפרדות לחלוטין, מותר להורות הוראות סותרות. מדברי רוב הראשונים, וכן דעת הש"ך, שהלכה כרבא, ורק כאשר מדובר על בי"ד אחד, שחלק מיושבים בו מורים הלכה באופן מסוים וחלק באופן אחר, הדבר אסור משום לא תתגודדו. אולם כאשר מדובר על שני בתי דין, מותר לכל אחד מהם להורות הלכה באופן שונה. לעומת זאת הרמב"ם מחמיר ופוסק כאביי. לדעתו בעיר אחת אסור ללכת ע"פ הוראות שונות, אפילו כאשר מדובר על שני בתי דין שונים. כל הראשונים מבאים בדבריהם, שהסיבה לאיסור זה הינה, שע"י מחלוקת אלו נעשית התורה כשתי תורות כדברי הרא"ש, או שכאשר ישנה מחלוקת בהלכה למעשה במקום אחד, גורם הדבר למחלוקת גדולות, ולפירוד בעם ישראל, כדברי הרמב"ם. מדבריו עולה, שאכן אין בעיה שתהיינה מחלוקת בין החכמים, אך כאשר הדבר גורם למחלוקת גדולות בין ציבורים, ולשנה וקיטוב בעם הדבר אסור. הש"ך מוסיף עקרון חשוב נוסף בדבריו ואומר, שלכאורה היה ניתן לומר, שכיוון שהלכה כדברי רבא, כפי שאומרים רוב הראשונים, ממילא בכל פעם שישנה מחלוקת בין חכמי אותה העיר, נחשב הדבר כאילו התפצל בית הדין, ומעתה מדובר בשני בתי דין נפרדים. הש"ך שולל גישה זו ואומר, שמכיוון שישנו בי"ד אחד מובהק במקום מסוים, וממנו יוצאת ההוראה לכל הציבור, אסור לאף אחד לחלוק על הוראותיו. מוסיף הש"ך ואומר, שלמעשה בהתפצלות בתי דין אלו, מבית דין אחד לשני בתי דין עקב

המחלוקת, נראה שמצב חמור וגורם לתורה להראות כשתי תורות, הרבה יותר, מאשר אם היו נשארים כבי"ד אחד וחולקים ביניהם. מדברי הש"ך עולה יסוד חשוב מאוד הנוגע לסוגייתנו. מכיוון שכפי שנוכיח לקמן, מעמדה של הרבנות הראשית לישראל הינו מעמד של בית דין מובהק ויש לפסוק כשיטתם באופן מוחלט, ממילא כל הקמת מסגרת, אשר יש בה משום הצבת אלטרנטיבה לרבנות הראשית, כגון בתי דין לגיור עצמאיים, מערכות כשרות נפרדות, רישום לנישואין נפרד וכדומה, יש בכך משום איסור חמור של לא תתגודדו. בפרט הדבר נכון, כאשר מקימי מערכות חלופיות אלו, נמנים על המגזר הציוני דתי, ולמעשה רואים ברבנות הראשית כגוף העליון לכל פסיקת ההלכה בא"י. ממילא בפתיחת חלופות בתחומים שונים לרבנות, נחשב הדבר כאילו יוצאים מתוך בי"ד אחד ומתפצלים לשתי בתי דין, דבר הגורם, כדברי הש"ך, להגדלת המחלוקת ועשיית התורה בעניי הציבור לשתי תורות. מצב זה נראה לעין כל בימינו, איך מעשים מעין אלו גורמים לקיטוב וריחוק בתוך הציונות הדתית. אולם לכאורה מדין לא תתגודדו עולה כי אלו שאינם רואים ברבנות הראשית כל סמכות הלכתית, כפי שנהוג אצל רבים מבני המגזר החרדי, כאשר מקימים הם חלופות לרבנות הראשית בתחומי הכשרות, רישום הנישואין וכדומה, לא עוברים כל איסור שהרי נחשב הדבר כמחלוקת בין שני בתי דין המצויים בעיר אחת. עדיין יש לברר, מהו היחס בין הגמ' בע"ז, אשר לעיתים מאפשרת מצב של מחלוקת כנ"ל אפילו באותה העיר, לבין הגמ' ביבמות, אשר שוללת מצב זה מדין "לא תתגודדו".

### 3. יסוד חובת הציות לפסקי "מרא דאתרא"

כהמשך ישיר להבנה העולה מדין לא תתגודדו, לפיה במקום אחד ישנו איסור לקיים מחלוקת שמתוכה נראית התורה כשתי תורות, ישנו דין חובת הציות בפסקי ההלכה למרא דאתרא. יסוד הדין הזה כפי שנראה מדברי הרשב"א הינו, הגמ' המובאת מספר פעמים בש"ס, לפיה במקומו של ר' יוסי היו אוכלים בשר עוף בחלב, למרות שדעתו של ר' יוסי המתירה זאת, הינה דעת מיעוט כאשר רוב הפוסקים בזמן התנאים חלקו עליו, ואמרו שאסור לאכול עוף בחלב, לכל הפחות מדרבנן. מתוך כך לומד הרשב"א, שבמקום שישנו רב מוסמך, אשר נחשב רבו של מקום זה, הלכה כדבריו, גם אם יהיה הוא דעת מיעוט, או שנוקט הוא כדעת המקילים באיסור דאורייתא, כפי שמובא בגמ'. לכאורה יש לשאול, מדוע פשוט לגמ' שכך יש לנהוג. למה במצבים אלו אין ללכת ע"פ העקרונות המובאים לעיל בגמ' במסכת ע"ז. הרשב"א מסביר את טעם חיוב הציות לפסקי מרא דאתרא, ותולה זאת בכך שבמידה ולא יפסקו כמותו, יחשב הדבר כזלזול בכבודו, אולם עדיין לא ברור, מניין שיש לבטל דיני תורה לפיהם יש לפסוק ע"פ הרוב, ולהחמיר בספק בעניינים הנוגעים לתורה, מפאת כבודו של המרא דאתרא. כטעם הרשב"א לחיוב הליכה אחרי המרא דאתרא, מביא גם שו"ת מהרי"ף ואומר, שהסיבה לכך הינה זלזול בכבוד המרא דאתרא. על פניו נראה, שחובת הציות לת"ח שנשאל בדבר הלכה, וחובת הציות למרא דאתרא נובעים מאותו יסוד - קבלת השואל/ הציבור באותו מקום את הפוסק כמי שיפתור להם את ספקם. לכאורה הרשב"א עצמו על הסוגיה הנ"ל במסכת ע"ז, דחה את דברי המאירי, הסובר שהאיסור לשאול ת"ח נוסף אחר שכבר פסק בסוגיה ת"ח אחר הינו מפאת כבודו של הת"ח הראשון, ואמר שהסיבה לאיסור זה, הינה הפיכת המקרה עליו נשאל הפוסק הראשון, לאיסור מעצם העובדה שהלה פסק עליו לאיסור - חתיכה דאיסורא. אם כן מדוע בעניין מרא דאתרא אומר הרשב"א, שהסיבה הינה נתינת כבוד למרא דאתרא. נראה ע"פ סתירת דברי הרשב"א אלו את אלו, שמה שאמר בעניין איסור לשאול ת"ח אחר שחברו כבר הכריע בשאלה זו, שאין מדובר על ביזוי כבודו של הת"ח, אלא מתוך העובדה שהדבר שעליו שאל השואל נאסר מכח פסיקת הפוסק הראשון, לא היתה בכוונתו לומר שאין כלל ביזוי כבודו של ראשון. אלא מגמת הרשב"א היתה לומר, שמעבר לביזוי כבודו של הראשון ישנו מימד נוסף, שהדבר הנשאל נהפך להיות אסור מעצם פסיקתו של הפוסק הראשון, וזאת נקודת המחלוקת שלו עם המאירי כמובא לעיל. אולם הרשב"א חושש לשני הטעמים למעשה. ממילא בעניין מרא דאתרא, שמטבע הדברים מצופה שאם הציבור מינה ת"ח לשמש כרב במקום מסוים, יש לציית לפסקיו, אחרת אין כל סיבה שימנו רב אם לא ישאלו אותו שאלות, במצב זה כיוון שבפועל לא נשאל המרא דאתרא שאלה, או שהשאלה שנשאל עסקה במקרה ספציפי, וממילא כפי שהבאנו לעיל, בכל מקרה אפילו שהינו זהה לחלוטין, לא ניתן לאסור המקרה רק מכח העובדה שעל מקרה דומה היה חכם שאסר. ממילא לכאורה היה הרשב"א צריך להתיר באופן גורף לשאול איזה רב שרוצים. אלא שהרשב"א מבין ששני הטעמים נכונים, וגם משום כבודו אין להתיר לשאול רב נוסף. ממילא מרא דאתרא למעשה, נחשב כאילו כבר שאלו אותו, בפרט במצב שכבר ענה הוא על השאלה, ונהגו הציבור לפי דעתו במקרה דומה. מתוך הבנה זו, לפיה אנו מקבלים גם את הטעם של שמירה על כבוד ת"ח בהימנעות מלשאל רבנים אחרים, מובן מדוע היה צורך בגמ' בע"ז לציין שהאיסור הינו על השואל, זאת משום שיש בכך ביזוי כבוד הת"ח שנשאל בראשונה. לעומת זאת בגמ' בחולין האיסור מופנה כלפי הרב השני, משום שכדברי הרשב"א לעיל, המקרה עליו נשאלה השאלה, אסור מרגע שרב מוסמך פסק עליו מה שפסק. נמצא שבהליכה אחרי רב שנשאל בראשונה, וכן בדין מרא דאתרא, שלמעשה נחשב הדבר עקב מינויו לתפקיד זה, למצב בו נשאל כבר המרא

דאתרא שאלה זו, יש לחשוש הן מצד כבוד הת"ח, ולכן במרא דאתרא אסור לשאול רב אחר, והן מצד העובדה שהחכם כבר אסר, וממילא לא ניתן להתיר, ואפילו בדיעבד אם הרב השני כבר נשאל עליו והתיר. **כדברי הרשב"א בסוגיה זו פוסק גם השו"ע ואומר, שכאשר נהגו במקום מסוים לפסוק כרב אחד, אין לפסוק ע"פ רב אחר, אפילו במקרים בהם טרם פסק המרא דאתרא עליהם באופן ספציפי, משום שדעתו ידועה. זאת כאמור ע"פ דברי הרשב"א משום חשש לכבוד המרא דאתרא.**

#### 4. איסור "לא תסור" באי ציות לפסקי מרא דאתרא

כדברינו לעיל יש לברר, מהו מקור החיוב לציית למרא דאתרא, ומניין ראו חז"ל לנכון, לחרוג מהכללים הנ"ל בעניין דרכי פסיקת הלכה שכאמור מקום מן התורה, ולציית למרא דאתרא. הריטב"א אומר, שכאשר הציבור מציית למרא דאתרא, מקיים בכך מצוות לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. ממילא מדבריו עולה, שכאשר אדם לא מציית למרא דאתרא, ופוסק כשיטת רב אחר ממילא, עובר על איסור "לא תסור מן הדבר". נראה שיסוד דברי הריטב"א הינו, הפוסקים העוסקים במצוות לא תסור המובאים בתורה. בפוסקים אלו מובא, שאדם אשר יש לו ספקות בהלכה, ילך "אל השופט אשר יהיה בימים ההם" מכאן לומדת הגמ' הידועה במסכת ר"ה: "יפתח בדורו כשמואל בדורו", היינו חובת הציות לחכמים אשר באותו הדור. להבנת הריטב"א **"כדברי הגמ', מצוות "לא תסור" המובאת בעניין זה אינה עוסקת רק בחובת ציות לת"ח אשר יהיה בימים ההם, אלא גם בחיוב הציות לפסקי ההלכה של הת"ח אשר יהיה במקום הזה. מכח הבנה זו עולה, כי אדם אשר אינו שומע למרא דאתרא, ופוסק כרבנים אחרים, עובר על איסור לא תסור, אף שלמעשה מציית לת"ח אך לא למרא דאתרא.** מכיוון שלמעשה להבנת הריטב"א מובן שמדובר בגזרת הכתוב כנ"ל, ממילא מובן מדוע יש חיוב לציית לפסקי המרא דאתרא, גם אם אינו גדול מחברו בחכמה ובמניין, ואו שחולק על חברו בדבר שהינו איסור דאורייתא.

#### 5. הרבנות הראשית לישראל מרא דאתרא מתוקף חוקי המדינה- דינא דמלכותא

מדברי הפוסקים עולה, כי חובת הציות למרא דאתרא נובעת מקבלת הציבור ומנהג הציבור כפסיקתו. מודגש הדבר בדברי התומים לפיהם פסק של מרא דאתרא, שהציבור בפועל לא נעזר בו מעולם, משום שהסיטואציה לא התרחשה מעולם בימיו של אותו רב, אינו נחשב פסק מחייב. היינו, הציבור במעשיו ומנהגיו, מחליט מי יחשב מרא דאתרא, וכמי מחויבים לפסוק. ממילא בהנחה שהרבנות הראשית לישראל לא התקבלה ע"י הציבור, ממילא אין לה כל תוקף של מרא דאתרא. כיוודע כך היא סברת הציבור החרדי, שאינו מקבל את סמכותה של הרבנות הראשית לישראל עליו. הריב"ש בדבריו מוכיח, שלמעשה ניתן למנות מרא דאתרא לא רק ע"י רצון הציבור באופן ישיר, אלא שהשלטונות אף הם יכולים למנות את המרא דאתרא. ממילא, מכיוון שהליך בחירת הרבנים הראשיים, והגוף המחליט ברבנות הראשית- מועצת הרבנות הראשית נבחרים מתוקף החוק- דינא דמלכותא, לא ניתן עוד לטעון שמאן דהו בציבור לא מקבל על עצמו את הרבנות הראשית כמרא דאתרא, משום שהחוק כך קבע, ומכוח שואבת הרבנות הראשית את כוחה כמרא דאתרא כפי שמביא הריב"ש. נראה שיסוד דבריו של הריב"ש, עומדים על ההבנה, שגם דינא דמלכותא למעשה נקבע מתוך הסכמת ורצון העם, כפי שנלמד על כך בהרחבה בהמשך לימודינו, ממילא באופן זה נראה, שהעם מקבל ע"ע באופן עקיף את המרא דאתרא, כפי שמקבל ע"ע עצמו את כל חוקי המדינה באשר הם, מתוך רצון והבנה, שרק ע"י חוקים ומנהל תקין ניתן לנהל מדינה. לכאורה ע"פ הבנה זו יכול הגוף הבוחר לבחור בכל רב באשר הוא ולהופכו למרא דאתרא, אף אם הינו אדם שאינו ראוי למשרה זו כלל ועיקר. על כך אומר הרמב"ם ע"פ הגמ' בסנהדרין שרב שאינו הגון למשרתו, שהתמנה לשמש כמרא דאתרא כדיין או לכל משרה ציבורית תורנית באשר היא, אף אם הליך המינוי היה הגון וישר ונבחר ברצון הציבור או מתוקף דינא דמלכותא, אין כל ערך למינוי זה, ואין נחשב אדם זה כמרא דאתרא, וממילא אין כל חובה לציית לפסקיו. מצב זה דומה למובא בפוסקים, שבמידה ואדם שאל פוסק, והלה ענה לו באופן מוטעה לחלוטין, אין כל איסור לשאול רב אחר, משום שנחשב הדבר כאילו הראשון כלל לא ענה לו. אולם מדברי הפוסקים בדין זה נראה, שרק אם אינו ראוי כלל לתפקיד, מינויו אינו חל. אך במידה וכל חטאו הינו, שישנם אחרים הראויים יותר ממנו לתפקיד, ומסיבות שונות בחרו בו ולא באחרים, ממילא מינויו חל. שהרי כפי שאמרנו לעיל, גם אם ישנם שגדולים מהמרא דאתרא בחכמה ובמניין, עדיין הלכה כמותו, כלומר מינויו בתוקף. **מדברים אלו עולה, שגם הציבור שאינו מקבל את הרבנות הראשית לישראל מסיבות אידיאולוגיות- הציבור החרדי, מחויב לציית לפסקיה של הרבנות הראשית לישראל, ואסור לחלוק עליה בשום דבר. במידה ותחולקים על מוסד זה, עוברים על איסור "לא תסור", אשר חל לדברי הריטב"א, על כל מי שאינו מציית לדברי המרא דאתרא. ככל שהמחלוקת תהיה ממוסדת וגדולה יותר, כגון פתיחת מערכות כשרות, רישום לנישואין וכדומה, יש בכך מעבר לאיסור לא תסור, גם איסור לא**

תתגודדו כנ"ל. מכיוון שכאשר ישנו מרא דאתרא אשר התמנה כדון, ממילא נחשב הוא כבית דין יחיד בעיר, וכל מחלוקת על דבריו, נחשבת כמחלוקת היוצאת מתוך בית דין אחד. משום שמכיוון שאסור לחלוק על המרא דאתרא, ממילא אין כל לגיטימציה כלל שיהיה בי"ד נוסף בעיר, וממילא כמובא לעיל, קיים איסור לא תתגודדו. עוד יש לומר ע"פ דברינו שגם אם ציבור מסוים, לא מרוצה מתוצאות הליך הבחירה, וחושב שהיה ראוי למנות רב אחר מסיבות שונות, מוצדקות ככל שיהיו, המרא דאתרא יאבד את מעמדו, רק אם יוכח שהליך בחירתו היה לא תקין, וממילא לא חוקי, או שנבחר אדם שכלל לא ראוי לשמש במשרה זו. בכל מצב אחר אסור לחלוק על הרבנות הראשית ויש בכך איסור מן התורה. עוד יש להוסיף ע"פ דברינו, שכלל לא ניתן לטעון, שמכיוון שהגוף הבוחר לדעת רבים מגדולי הרבנים, אינו ראוי להחליט בהחלטה כה חשובה ומשמעותית, אין תוקף להחלטותיו. משום שמסתבר שגוף זה, אינו פחות ראוי מהמלכים להם נתן הריב"ש כח להחליט, בתיאום עם הציבור, מי יהיה המרא דאתרא, כל עוד הנבחר הינו ראוי לתפקידו.

## 6. חובת הציות לפסקי רבנות הראשית לישראל בנושאים ציבוריים בלבד

מדברינו עולה לכאורה, שבכל פסק באשר הוא, ישנה חובה לציית למרא דאתרא, שהינו במדינת ישראל הרבנות הראשית לישראל מתוקף החוק- דינא דמלכותא. אולם מדברי החתם סופר עולה, שכל החובה לציית למרא דאתרא, הינה דווקא בנושאים ציבוריים, אך בפסקים פרטיים כגון שאלות בהלכות כשרות במטבח הפרטי וכדומה יכול כל אחד לפסוק ע"פ רבותיו, ואין כל תוקף וחשיבות למרא דאתרא. נראה שיסוד החילוק המובא בחתם סופר, נעוץ ביסוד דין מרא דאתרא, שכאמור תוקפו הינו מכח קבלת הציבור. מכיוון שכך, כל מה שאינו נוגע לציבור, אלא לאדם באופן פרטי, אין כל משמעות לקבלת הציבור. מתוך חלוקה זו של החתם סופר, ניתן להבין מדוע מהגמ' העוסקת בדין לא תתגודדו, וכן מהגמ' בדין מרא דאתרא, עולה שאין כל לגיטימציה למחלוקת בפסיקת ההלכה, ומאידך מהגמ' בע"ז וממקורות נוספים עולה, שכל אחד יכול לפסוק כרבותיו. הן מדין לא תתגודדו, וכאמור בדברי החתם סופר הן בדין מרא דאתרא, חובת הציות ואיסור המחלוקת הם בעניינים ציבוריים בלבד, אשר מטבע הדברים, גורמים לקיטוב ושנאה בעם, ולביזוי כבודו של המרא דאתרא. לעומת זאת, כאשר מדובר על עניינים פרטיים, יכול כל אדם לפסוק ע"פ רבותיו, ואין בכלל כל איסור. נמצאנו למדים, שבכל הנושאים הציבוריים, ישנה חובה לציית למרא דאתרא אשר במדינת ישראל הינו הרבנות הראשית לישראל, בין אם אנו מקבלים רבנים אלו ובין אם לאו, בין אם אנו מרוצים מבחירת רבנים אלו ובין אם לאו. בנושאים פרטיים ואישיים, יכול אדם לקיים את דברי חז"ל "עשה לך רב", ואינו מחויב לציית לדברי המרא דאתרא. עוד יש להוסיף ולומר, שכיוון שכוחה של הרבנות הראשית כמרא דאתרא, נובע מחוקי המדינה, ממילא המרא דאתרא, הינו מועצת הרבנות הראשית לישראל, שהינו הגוף המוסמך לקבל החלטות תורניות ע"פ חוק. רב ראשי לישראל מצד עצמו, אשר אומר פסק הלכה, אף אם הינו עם השלכות ציבוריות נרחבות, אין לדבריו ערך של פסק מרא דאתרא, ואין חיוב לציית לדבריו.